

Wprowadzenie

Kwestie niewypłacalności i postępowania upadłościowego reguluje w Niemczech ustawa o postępowaniu w związku z niewypłacalnością (Insolvenzordnung, InsO), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 1999 r. Ustawa o postępowaniu w związku z niewypłacalnością różni się od innych przepisów procesowych tym, że zawiera ona nie tylko przepisy prawa procesowego, ale również przepisy prawa materialnego. Na przykład przepisy określające skutki wszczęcia postępowania w związku z niewypłacalnością są przepisami prawa materialnego (§§ 80–147 InsO).

Głównym celem ustawy o postępowaniu w związku z niewypłacalnością jest zagwarantowanie zbiorowego zaspokojenia wierzycieli dłużnika poprzez spieniężenie majątku dłużnika i podział uzyskanej sumy albo poprzez przyjęcie w planie dotyczącym niewypłacalności innego rozwiązania, w szczególności polegającego na utrzymaniu przedsiębiorstwa dłużnika (§ 1 zdanie pierwsze InsO). Zbiorowe zaspokojenie wierzycieli (*gemeinschaftliche Befriedigung*) oznacza, że roszczenia wierzycieli co do zasady zaspokajają się proporcjonalnie do ich wysokości. Ponadto postępowanie w związku z niewypłacalnością ma w założeniu umożliwić rzetelnemu dłużnikowi uwolnienie się od pozostałych zobowiązań (§ 1 zdanie drugie InsO).

Jedną z podstawowych zasad niemieckiego postępowania w związku z niewypłacalnością – poza zasadą równego traktowania wierzycieli – jest zasada autonomii wierzycieli (*Gläubigerautonomie*). Wierzyciele posiadają szeroko zakrojone uprawnienia pozwalające im wpływać na przebieg postępowania, w szczególności jeżeli chodzi o sposób spieniężenia majątku dłużnika. Wierzyciele decydują również o konkretnej formie postępowania, ponieważ poza postępowaniem zwykłym w ustawie przewidziano również możliwość skorzystania przez wierzycieli uprawnionych do odrębnego zaspokojenia i wierzycieli niewypłacalnego dłużnika z przysługującej im autonomii prywatnej polegającej na sporządzeniu planu dotyczącego niewypłacalności, w którym w sposób odmienny od ustawowych reguł postępowania uregulują oni kwestie związane ze spieniężeniem masy upadłości, podziałem środków między zainteresowane strony, sposobem ukształtowania postępowania w związku z niewypłacalnością oraz z odpowiedzialnością dłużnika po zakończeniu postępowania. Plan dotyczący niewypłacalności ma szczególnie istotne znaczenie w procesie przywracania rentowności przedsiębiorstwa, chociaż może on również zapewniać warunki ramowe dla jego likwidacji.

Charakterystyczne dla niemieckiego postępowania w związku z niewypłacalnością jest również obowiązywanie zasady jedności. Ustawa o postępowaniu sanacyjnym i likwidacyjnym (Gesetz für Sanierung und Liquidation) nie przewiduje odrębnych rodzajów postępowania. Zarówno likwidację, jak i przywracanie rentowności przeprowadza się w postępowaniu zwykłym lub w postępowaniu w przedmiocie planu dotyczącego niewypłacalności.

W przypadku przywracania rentowności przedsiębiorstwa należy zwrócić również uwagę na przepisy ustawy o ramach stabilizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw (Gesetz über den Stabilisierungs- und Restrukturierungsrahmen für Unternehmen, określana również jako Unternehmensstabilisierungs- und -restrukturierungsgesetz lub StaRUG), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2021 r. W StaRUG przewidziano szereg instrumentów zapewniających możliwość reorganizacji przedsiębiorstwa, które znalazło się w trudnej sytuacji, ale nie jest jeszcze niewypłacalne ani nadmiernie zadłużone, na podstawie planu restrukturyzacji zatwierdzonego przez większość wierzycieli, bez konieczności przeprowadzania postępowania w związku z niewypłacalnością zgodnie z InsO. Od 17 lipca 2022 r. postępowania przewidziane w StaRUG można – na wniosek – prowadzić również w trybie publicznym, tj. informacje o postępowaniu, terminach i miejscach czynności sądowych (*Gerichtliche Termine*) oraz orzeczenia sądowe publikuje się na portalu poświęconym restrukturyzacji zgodnie z §§ 84–86 StaRUG. Spełniają one zatem również przesłanki postępowania upadłościowego w rozumieniu art. 1 ust. 1 rozporządzenia (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego („rozporządzenie UE w sprawie postępowania upadłościowego”).

1 Wobec jakiego podmiotu można wszcząć postępowanie upadłościowe?

Postępowanie w związku z niewypłacalnością może zostać wszczęte w odniesieniu do majątku każdej osoby fizycznej lub prawnej, nawet jeżeli nie prowadzi ona samodzielnej działalności gospodarczej lub zawodowej. (Osobą fizyczną, która nie prowadzi takiej działalności, określa się mianem „konsumenta”).

Postępowanie w związku z niewypłacalnością może zostać również wszczęte w odniesieniu do majątku spółki nieposiadającej osobowości prawnej, np. spółki jawnej (*offene Handelsgesellschaft*) lub spółki komandytowej (*Kommanditgesellschaft*), lub w odniesieniu do majątku odrębnego, np. masy spadkowej. Jeżeli chodzi o osoby prawne prawa publicznego, zastosowanie ma przepis szczególny zawarty w § 12 InsO, który stanowi, że postępowania w związku z niewypłacalnością nie można wszcząć w odniesieniu do majątku federacji lub kraju związkowego (§ 12 ust. 1 pkt 1 InsO).

2 Jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby można było wszcząć postępowanie upadłościowe?

Postępowanie w związku z niewypłacalnością wszczyna się wyłącznie na wniosek, nigdy z urzędu. Z wnioskiem może wystąpić dłużnik lub wierzyciel. Aby zapewnić sądowi i dłużnikowi ochronę przed wnioskami składanymi przedwcześnie lub z zamiarem wyrządzenia szkody, wierzyciel występujący z takim wnioskiem musi uprawdopodobnić istnienie przesłanek upadłości oraz swoją wiarygodność wobec dłużnika.

W przypadku niewypłacalności spółki kapitałowej jej organy mają obowiązek, pod groźbą sankcji karnych, złożyć wniosek o wszczęcie postępowania w związku z niewypłacalnością. Naruszenie tego obowiązku otwiera wierzycielom możliwość wystąpienia z roszczeniami o odszkodowanie. Jeżeli dłużnik znajdujący się w trudnej sytuacji nie spełni tego obowiązku, może zostać w pewnych okolicznościach pociągnięty do odpowiedzialności karnej (§§ 283 i nast. kodeksu karnego – Strafgesetzbuch).

Ogólną przesłanką wszczęcia takiego postępowania jest zaistnienie niewypłacalności dłużnika. Niewypłacalność to stan, w którym dłużnik nie jest w stanie regulować swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Zasadniczo przyjmuje się, że dłużnik stał się niewypłacalny, jeżeli wstrzymał płatności na rzecz wierzycieli (§ 17 ust. 2 InsO). Jeżeli dłużnik jest osobą prawną lub spółką, w której żaden ze współników nie jest osobą fizyczną ponoszącą nieograniczoną odpowiedzialność, przesłanką wszczęcia postępowania może być również nadmierne zadłużenie. Nadmierne zadłużenie (*Überschuldung*) to stan, w którym majątek dłużnika nie pokrywa już istniejących zobowiązań, chyba że w danym przypadku istnieje duże prawdopodobieństwo, iż przedsiębiorstwo będzie kontynuować działalność przez kolejnych 12 miesięcy (§ 19 ust. 2 InsO). Przy wycenie majątku dłużnika bierze się pod uwagę kontynuację działalności jego przedsiębiorstwa, o ile, zważywszy na okoliczności, jest ona bardzo prawdopodobna. Z wnioskiem o wszczęcie postępowania w związku z niewypłacalnością dłużnik może również wystąpić, jeżeli istnieje zagrożenie niewypłacalnością (§ 18 ust. 1 InsO). Zagrożenie niewypłacalnością dłużnika występuje wówczas, gdy zachodzi prawdopodobieństwo, że dłużnik nie będzie w stanie regulować istniejących zobowiązań pieniężnych w terminie ich wymagalności (§ 18 ust. 2 InsO). Ocenę, czy w danym przypadku zachodzi prawdopodobieństwo, że dłużnik nie będzie w stanie regulować istniejących zobowiązań pieniężnych, przeprowadza się zazwyczaj na podstawie prognozy obejmującej 24 miesiące. Aby można było wszcząć postępowanie w związku

z niewypłacalnością, należy również zapewnić środki finansowe na pokrycie kosztów takiego postępowania. Odmowa wszczęcia postępowania następuje zatem wówczas, gdy majątek dłużnika prawdopodobnie nie wystarczy na pokrycie kosztów postępowania (§ 26 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Jeżeli przesłanki są spełnione, sąd właściwy w sprawach niewypłacalności (*Insolvenzgericht*) wydaje postanowienie o wszczęciu postępowania, które zostaje ogłoszone. Na polecenie sądu publicznego ogłoszenia dokonuje się w internecie (<http://www.insolvenzbekanntmachungen.de/>). W postanowieniu o wszczęciu postępowania sąd wzywa wierzycieli niewypłacalnego dłużnika do zgłaszania syndykowi swoich wierzytelności w wyznaczonym terminie. Sąd wyznacza termin sprawozdawczy, na którym wierzyciele, w oparciu o informacje zawarte w sprawozdaniu syndyka, podejmują decyzję o sposobie prowadzenia postępowania, oraz wyznacza termin sprawdzenia wierzytelności, na którym sprawdza się zgłoszone wierzytelności (§ 29 ust. 1 InsO). Jak już wspomniano we wprowadzeniu, w ustawie o postępowaniu w związku z niewypłacalnością nie dokonuje się rozróżnienia między postępowaniem w przedmiocie planu dotyczącego niewypłacalności a postępowaniem zmierzającym do likwidacji przedsiębiorstwa. Poza postępowaniem zwykłym w ustawie przewidziano możliwość przeprowadzenia zarówno likwidacji, jak i przywrócenia rentowności przedsiębiorstwa dłużnika w drodze realizacji planu dotyczącego niewypłacalności.

Mając na względzie, że badanie przez sąd zaistnienia przesłanek wszczęcia postępowania może wymagać czasu, sąd w postępowaniu wstępnym (*Eröffnungsverfahren*) zarządza stosowne środki tymczasowe, aby do czasu rozpoznania tego wniosku zapobiec niekorzystnej dla wierzycieli zmianie sytuacji majątkowej dłużnika (§ 21 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). W praktyce sąd powołuje w tym celu syndyka tymczasowego, któremu może przyznać szeroki lub wąski zakres uprawnień (odpowiednio *starker* i *schwacher vorläufiger Insolvenzverwalter*). W przypadku powołania syndyka tymczasowego o wąskim zakresie uprawnień dłużnik zachowuje prawo do rozporządzania majątkiem, a konkretne uprawnienia syndyka określa sąd, przy czym uprawnienia te nie mogą wykraczać poza uprawnienia przysługujące syndykowi tymczasowemu o szerokim zakresie uprawnień (§ 22 ust. 2 zdanie drugie InsO). Sąd może np. postanowić, że rozporządzenia dłużnika dotyczące jego majątku są skuteczne wyłącznie za zgodą syndyka. W odróżnieniu od powołania syndyka tymczasowego o szerokim zakresie uprawnień powołanie syndyka tymczasowego o wąskim zakresie uprawnień nie skutkuje zawieszeniem toczących się sporów prawnych [Trybunał Federalny (Bundesgerichtshof, BGH), wyrok z dnia 21 czerwca 1999 r. – II ZR 70/98 – pkt 4]. Z ustanowieniem syndyka tymczasowego o szerokim zakresie uprawnień mamy do czynienia, gdy sąd ustanowi ogólny zakaz rozporządzania majątkiem przez dłużnika, przyznając stosowne uprawnienia w kwestii zarządzania i rozporządzania tym majątkiem syndykowi tymczasowemu (§ 22 ust. 1 zdanie pierwsze InsO).

3 Jakie masy należą do masy upadłości? W jaki sposób rozporządza się aktywami, które zostały nabyte przez dłużnika lub zostały na niego przeniesione w toku postępowania upadłościowego?

W skład masy upadłości (*Insolvenzmasse*) wchodzi majątek należący do dłużnika w chwili wszczęcia postępowania oraz majątek nabyty przez niego w toku postępowania (tj. do czasu jego zawieszenia lub umorzenia). W skład masy upadłości nie wchodzi uprawnienia dłużnika o charakterze ściśle osobistym ani rzeczy niepodlegające zajęciu, ponieważ nie podlegałyby one również egzekucji w postępowaniu egzekucyjnym. Na przykład wynagrodzenie za pracę wchodzi w skład masy upadłości wyłącznie w zakresie, w jakim wykracza poza kwotę minimum egzystencji dłużnika. W skład majątku dłużnika niepodlegającego zajęciu wchodzi również majątek wyłączony przez syndyka z masy upadłości.

Zgodnie z prawem niemieckim wraz z wszczęciem postępowania uprawnienie do zarządzania i rozporządzania majątkiem wchodzącym w skład masy upadłości co do zasady przechodzi na syndyka [wyjątek: zarząd własny dłużnika (*Eigenverwaltung*), §§ 270 i nast. InsO], a zatem ustanowienie zabezpieczeń na rzecz kredytodawców, którzy np. finansują dłużnika sprawującego zarząd własny tzw. kredytem do masy, spoczywa na syndyku. W przypadku transakcji o szczególnym znaczeniu, takich jak pożyczka stanowiąca istotne obciążenie dla masy upadłości, syndyk musi uzyskać zgodę zgromadzenia wierzycieli lub powołanej rady wierzycieli (§ 160 InsO). Zobowiązania z tytułu pożyczek i inne zobowiązania zaciągnięte przez syndyka są zobowiązaniami obciążającymi masę upadłości, które zaspokaja się z masy upadłości w pierwszej kolejności, tj. przed wierzytelnościami wierzycieli niewypłacalnego dłużnika. Służy to zagwarantowaniu, aby po wszczęciu postępowania kontrahenci byli nadal gotowi współpracować z niewypłacalnym dłużnikiem.

4 Jakie uprawnienia przysługują odpowiednio dłużnikowi i zarządcy?

Ponieważ z chwilą wszczęcia postępowania z reguły to syndykowi powierza się istotną funkcję (wyjątek: zarząd własny dłużnika), na tym etapie postępowania sąd zasadniczo posiada uprawnienia nadzorcze i kierownicze (zob. §§ 58 i 76 InsO) (obok uprawnień szczególnych przysługujących mu np. w ramach postępowania w przedmiocie planu dotyczącego niewypłacalności lub zarządu własnego dłużnika). Po wszczęciu postępowania odpowiedzialność za podejmowanie najważniejszych decyzji (dotyczących spieniężenia masy upadłości, likwidacji przedsiębiorstwa, przywrócenia rentowności i planu dotyczącego niewypłacalności) spoczywa na wierzycielach. Sąd ma jednak szczególne uprawnienia i zadania na etapie wszczęcia postępowania. Na tym etapie sąd podejmuje decyzje m.in. o wszczęciu postępowania, zastosowaniu tymczasowych środków zabezpieczających oraz o ustanowieniu syndyka. Do sądu należy również sprawowanie nadzoru nad syndykiem. Sąd kontroluje tylko zgodność działań syndyka z prawem, ale nie bada ich celowości ani nie może wydawać syndykowi poleceń. Dla usprawnienia przebiegu postępowania w związku z niewypłacalnością postanowienia sądu podlegają zaskarżeniu wyłącznie w przypadkach, w których w ustawie przewidziano możliwość wniesienia na nie zażalenia natychmiastowego (*sofortige Beschwerde*) (zob. § 6 ust. 1 InsO). Zażalenie natychmiastowe można wnieść do samego sądu prowadzącego postępowanie lub do sądu odwoławczego (sądu krajowego będącego sądem wyższej instancji dla sądu prowadzącego postępowanie), składając je na piśmie lub ustnie do protokołu w sekretariacie sądu (*Geschäftsstelle*). Wniesienie zażalenia natychmiastowego nie wywiera skutku zawieszającego. Sąd odwoławczy lub sędzia-komisarz mogą jednak zarządzić o tymczasowym zawieszeniu egzekucji.

Syndyk odgrywa zasadniczą rolę w postępowaniu w związku z niewypłacalnością. Syndykiem można ustanowić wyłącznie osobę fizyczną, nigdy zaś osobę prawną (§ 56 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Do powołania na syndyka kwalifikują się w szczególności adwokaci, rewidenci księgowi i doradcy podatkowi. Z chwilą wszczęcia postępowania w związku z niewypłacalnością uprawnienie do zarządzania i rozporządzania majątkiem dłużnika przechodzi na syndyka (§ 80 ust. 1 InsO). Głównym zadaniem syndyka jest zwrot wszelkich przedmiotów nienależących do dłużnika, a znajdujących się w jego majątku w chwili wszczęcia postępowania. Syndyk musi również włączyć do majątku dłużnika przedmioty zgodnie z prawem należące do majątku dłużnika, ale nieznajdujące się w nim w chwili wszczęcia postępowania w związku z niewypłacalnością. Majątek dłużnika ustalony w ten sposób stanowi masę upadłości (*Insolvenzmasse*, § 35 InsO), która zostanie przez syndyka spieniężona i z której zostaną zaspokojeni wierzyciele. Pozostałe obowiązki syndyka obejmują: wypłacanie wynagrodzenia pracownikom niewypłacalnego dłużnika; podejmowanie decyzji w kwestii kontynuowania lub zakończenia zawisłych sporów prawnych (§§ 85 i nast. InsO) oraz odnośnie do niewykonanych umów (§§ 103 i nast. InsO); sporządzanie zestawienia przedmiotów należących do masy upadłości (§ 153 ust. 1 zdanie pierwsze InsO); zaskarżanie czynności prawnych niekorzystnych dla wierzycieli masy upadłości podjętych przed wszczęciem postępowania (§§ 129 i nast. InsO). Nadzór nad syndykiem sprawuje sąd (§ 58 ust. 1 InsO). Jeżeli ustanowiono radę wierzycieli, rada ta wspiera i kontroluje syndyka przy prowadzeniu przez niego spraw (§ 69 zdanie pierwsze InsO).

Po wszczęciu postępowania, tj. po przeniesieniu na syndyka uprawnienia do rozporządzania majątkiem dłużnika, syndyk może co do zasady swobodnie rozporządzać przedmiotami majątkowymi wchodzącymi w skład masy upadłości. W odniesieniu do czynności prawnych o szczególnym znaczeniu, takich jak sprzedaż całego przedsiębiorstwa lub całości składowanych towarów, istnieją pewne ograniczenia. Dokonanie takich istotnych czynności wymaga uzyskania

zgody zgromadzenia wierzycieli lub rady wierzycieli. Naruszenie wymogu uzyskania zgody nie wywołuje jednak skutków prawnych wobec osób trzecich, lecz rodzi jedynie odpowiedzialność odszkodowawczą syndyka. Syndyk musi również zastosować się do uchwały zgromadzenia wierzycieli w sprawie zamknięcia i następnie likwidacji przedsiębiorstwa lub w sprawie kontynuowania działalności przez przedsiębiorstwo (§§ 157 i 159 InsO).

Jeżeli syndyk w sposób zawiniony naruszy swoje obowiązki wynikające z przepisów ustawy, ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą względem wszystkich zainteresowanych (§ 60 ust. 1 InsO). Jak stanowi § 60 ust. 1 ustawy, „syndyk ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą wobec wszystkich zainteresowanych, jeżeli w sposób zawiniony naruszy obowiązki, jakie nakłada na niego niniejsza ustawa. Jest on zobowiązany dochować staranności rzetelnego i sumiennego syndyka”.

Syndyk ma roszczenie o wynagrodzenie z tytułu prowadzenia przez niego spraw oraz o zwrot stosownych wydatków (§ 63 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Kwestie związane z wynagrodzeniem uregulowano w rozporządzeniu w sprawie wynagrodzenia w postępowaniu w związku z niewypłacalnością (Insolvenzrechtsvergütungsverordnung, InsVV). Ustala się je zgodnie z wartością masy upadłości z chwili zakończenia postępowania w sprawie niewypłacalności. W rozporządzeniu tym przewidziano znormalizowane stawki progresywne, które można jednak podwyższać odpowiednio do zakresu i stopnia trudności obowiązków wykonywanych przez syndyka.

Nawet po wszczęciu postępowania dłużnik, przeciwko któremu skierowane są roszczenia jego osobistych wierzycieli, pozostaje właścicielem majątku, który ma zostać spieniężony (§§ 38 i 39 InsO). Co do zasady odpowiada on całym swoim majątkiem. Prawo do zarządzania i rozporządzania jego objętym postępowaniem majątkiem przechodzi jednak na syndyka. Na wniosek dłużnika w postanowieniu o wszczęciu postępowania sąd może również wprowadzić zarząd własny dłużnika zgodnie z §§ 270 i nast. InsO. Dłużnik musi załączyć do wniosku plan zarządu własnego dłużnika. Wymogi dotyczące tego planu określono szczegółowo w § 270a InsO. Sąd wydaje postanowienie, jeżeli plan zarządu własnego dłużnika jest spójny i kompletny oraz jeżeli nie zostaną stwierdzone okoliczności, które świadczyłyby o tym, że główne elementy planu są oparte na nieprawdziwych informacjach (§ 270b ust. 1 i § 270f ust. 1 InsO). Ponadto nie może być spełniona żadna z przesłanek uzasadniających zniesienie tymczasowego zarządu własnego dłużnika wskazanych w § 270e (§ 270b ust. 1 InsO). Co prawda zasadniczo stosuje się przepisy ogólne prawa upadłościowego (§ 270 ust. 1 zdanie drugie InsO), jednakże w ramach zarządu własnego dłużnik zachowuje prawo do zarządzania i rozporządzania swoim majątkiem, które wykonuje pod nadzorem zarządcy (*Sachverwalter*) powołanego przez sąd (§ 270 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). W przypadku zarządu własnego dłużnika uprawnienia przysługujące zazwyczaj syndykowi podzielone są między dłużnika oraz zarządcę.

Wszczęcie postępowania w związku z niewypłacalnością wiąże się dla dłużnika z licznymi obowiązkami polegającymi na udzielaniu informacji i współdziałaniu. Jednocześnie dłużnik jest jednak również uprawniony do osobistego udziału w postępowaniu.

5 Jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby można było dokonać potrącenia wierzytelności?

Przepisy §§ 94 i nast. InsO dotyczą możliwości potrącenia wierzytelności niewypłacalnego dłużnika i wierzytelności jego osobistego wierzyciela. Ustawa zawiera kluczowe rozróżnienie w zależności od tego, czy możliwość potrącenia istniała już w chwili wszczęcia postępowania, czy też możliwość taka pojawiła się dopiero później. W pierwszym przypadku potrącenie co do zasady jest dopuszczalne, co oznacza, że wierzyciele niewypłacalnego dłużnika nie muszą zgłaszać wierzytelności w celu jej wpisania do tabeli wierzytelności, ale można ich zaspokoić, zgłaszając syndykowi potrącenie. Potrącenie jest jednak bezskuteczne, jeżeli wierzyciel niewypłacalnego dłużnika uzyskał możliwość potrącenia wierzytelności w wyniku zaskarżalnej czynności prawnej (§ 96 ust. 1 pkt 3 InsO).

W drugim przypadku, gdy możliwość dokonania potrącenia pojawiła się później, należy dokonać następującego rozróżnienia:

jeżeli w chwili wszczęcia postępowania roszczenie o potrącenie już istniało, ale nie było jeszcze wymagalne, nie określało jeszcze jednakowego świadczenia lub było roszczeniem pod warunkiem zawieszającym, potrącenie jest dopuszczalne również po wszczęciu postępowania z chwilą ustania przeszkody uniemożliwiającej potrącenie.

Jeżeli w chwili wszczęcia postępowania roszczenie jeszcze nie powstało lub wierzyciel niewypłacalnego dłużnika uzyskał roszczenie przeciwko dłużnikowi już po wszczęciu postępowania, potrącenie jest niedopuszczalne na podstawie § 96 ust. 1 pkt 1 i 2 InsO, skutkiem czego dłużnik może wymagać od swego osobistego wierzyciela spełnienia świadczenia do masy. Wierzyciel niewypłacalnego dłużnika może natomiast jedynie zgłosić swoją wierzytelność jako wierzytelność masy upadłości w celu wpisania jej do tabeli wierzytelności i zostanie zaspokojony tylko w wysokości odpowiadającej ustalonej części ułamkowej.

Jeżeli natomiast wierzyciel nie nabył roszczenia od innego wierzyciela po wszczęciu postępowania w związku z niewypłacalnością, lecz powstało ono „w samym wierzycielu” po wszczęciu postępowania, na przykład w drodze zawarcia umowy z syndykiem, jest on uprawniony do potrącenia jako wierzyciel masy upadłości.

6 Jaki skutek wywiera postępowanie upadłościowe na obowiązujące umowy, których stroną jest dłużnik?

Skutki postępowania w związku z niewypłacalnością w odniesieniu do bieżących umów są uregulowane w prawie niemieckim w §§ 103 i nast. InsO. Co do zasady po wszczęciu postępowania w związku z niewypłacalnością istniejące stosunki umowne mogą wygasnąć lub trwać lub też syndykowi przysługuje prawo wyboru pomiędzy ich kontynuowaniem a zakończeniem.

W odniesieniu do niektórych czynności prawnych skutki postępowania w związku z niewypłacalnością są wyraźnie uregulowane w ustawie (§§ 103–118 InsO). Przykładowo umowy zlecenia, umowy o świadczenie usług polegających na działaniu w interesie drugiej strony (*Geschäftsbesorgungsverträge*) lub pełnomocnictwa dotyczące majątku wchodzącego w skład masy upadłości wygasają po wszczęciu postępowania, podczas gdy stosunki najmu nieruchomości, których stroną jest dłużnik i stosunki z umowy o usługi trwają ze skutkiem dla masy upadłości.

Jeżeli chodzi o umowy wzajemne, które nie zostały w całości lub w części wykonane przez dłużnika i drugą stronę, § 103 ust. 1 InsO przyznaje syndykowi możliwość wyboru między wykonaniem a niewykonaniem umowy. Jeżeli syndyk podejmie decyzję o wykonaniu umowy na rzecz masy upadłości, wierzytelność wzajemną wierzyciela należy zaspokoić w pierwszej kolejności, ponieważ zgodnie z § 55 ust. 1 pkt 2 InsO stanowi ona wierzytelność uprzywilejowaną w stosunku do masy upadłości. Jeżeli syndyk sprzeciwi się wykonaniu umowy, nie może już żądać świadczenia od drugiej strony.

Wierzyciele mogą dochodzić roszczenia o odszkodowanie z tytułu niewykonania umowy wyłącznie jako wierzyciele niewypłacalnego dłużnika, zgłaszając przysługującą im wierzytelność do tabeli wierzytelności (§ 103 ust. 2 zdanie pierwsze InsO). Jeżeli syndyk nie dokona żadnego wyboru, kontrahent może go wezwać, by ze swego prawa wyboru skorzystał. W takim przypadku syndyk musi bez zbędnej zwłoki oświadczyć, czy ma zamiar zażądać wykonania umowy. W braku takiego oświadczenia syndyk nie może zażądać wykonania umowy. Jeżeli chodzi o usługi finansowe i transakcje terminowe, ustawa wyklucza prawo syndyka do dokonania wyboru (§ 104 InsO).

Jeżeli dalsze trwanie stosunku umownego nie zostało szczegółowo uregulowane w §§ 103–118 InsO, umowa obowiązuje nadal po wszczęciu postępowania. Kwestia dopuszczalności stosowania w umowach klauzul rozwiązujących stosunek umowny jest kontrowersyjna. Punktem wyjścia jest przepis § 119 InsO, który stanowi, że porozumienia z góry wyłączające lub ograniczające zastosowanie §§ 103 i nast. są bezskuteczne. Zgodnie z tym przepisem dopuszczalne są tzw. klauzule rozwiązujące niezwiązane z niewypłacalnością, które nie odwołują się bezpośrednio do wszczęcia postępowania lub złożenia wniosku w tej sprawie, lecz na przykład do zwłoki dłużnika z płatnościami. Problematiczne są natomiast, przede wszystkim w świetle wyroku Trybunału Federalnego (Bundesgerichtshof, BGH) z dnia 15 listopada 2012 r. (IX ZR 169, 11, BGHZ 195, 348), tzw. klauzule rozwiązujące umowy w związku z niewypłacalnością (*insolvenzabhängige Lösungsklauseln*). W wyroku tym trybunał orzekł, że będąca przedmiotem sporu klauzula przewidująca rozwiązanie umowy z przyczyn

związanych z niewypłacalnością zawarta w umowie o dostawę energii była bezskuteczna. Trybunał nie uznał jednak klauzul przewidujących rozwiązanie umowy z przyczyn związanych z niewypłacalnością za bezskuteczne ze swej istoty, lecz dopuścił ich stosowanie, jeżeli odwołują się one do prawem przewidzianej możliwości rozwiązania umowy. Kwestia oceny klauzul przewidujących rozwiązanie umowy z przyczyn związanych z niewypłacalnością nie została zatem ostatecznie wyjaśniona. Przepisy szczególne dotyczące klauzul rozwiązujących umowy w obszarze usług finansowych i transakcji terminowych zawiera § 104 ust. 3 i 4 InsO.

Jeżeli dłużnik oraz wierzyciel zgodnie z ustawowymi przepisami ogólnymi skutecznie ustanowili zakaz przelewu wierzytelności, postanowienie to wiąże również syndyka. W obrocie handlowym tego rodzaju zakazy często są jednak pozbawione skuteczności, ponieważ zgodnie z § 354a ust. 1 kodeksu spółek handlowych (Handelsgesetzbuch — „HGB”) ustanowienie umownego zakazu przelewu wierzytelności nie ma wpływu na jego skuteczność, jeżeli dłużnik oraz wierzyciel są przedsiębiorcami.

7 Jaki skutek wywiera postępowanie upadłościowe na postępowania wszczęte przez poszczególnych wierzycieli (z wyłączeniem zawisłych spraw sądowych)?

Celem postępowania w związku z niewypłacalnością jest zaspokojenie wszystkich wierzycieli w równym stopniu, w związku z tym § 87 InsO wyraźnie stanowi, że wierzyciele niewypłacalnego dłużnika mogą dochodzić swoich wierzytelności jedynie na warunkach określonych w przepisach regulujących to postępowanie. Wszczęcie postępowania oznacza zatem zakaz prowadzenia egzekucji. Zgodnie z tym zakazem wierzyciele niewypłacalnego dłużnika nie mogą w toku postępowania prowadzić egzekucji ani względem masy upadłości ani względem innych składników majątku dłużnika (§ 89 ust. 1 InsO). Zakaz prowadzenia egzekucji uwzględnia się z urzędu, a zatem trwające już czynności egzekucyjne podlegają z urzędu zawieszeniu, niezależnie od tego, czy wierzyciel wiedział o wszczęciu postępowania oraz czy dłużnik wniósł o zawieszenie prowadzenia egzekucji.

W § 88 InsO mowa jest o mocy wstecznej skutków wszczęcia postępowania (tzw. *Rückschlagsperre*) w odniesieniu do wcześniej podjętych czynności egzekucyjnych. Przepis ten stanowi, że zabezpieczenia uzyskane w drodze egzekucji w ciągu ostatniego miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku o wszczęcie postępowania lub po złożeniu takiego wniosku stają się bezskuteczne z chwilą wszczęcia tego postępowania. Również w tym przypadku nie ma znaczenia, czy wierzyciel wiedział o zamiarze złożenia takiego wniosku.

Jeżeli zabezpieczenie w drodze egzekucji uzyskano w okresie dłuższym przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania, zabezpieczenie to nie jest co prawda bezskuteczne na podstawie § 88 zdanie pierwsze InsO, ale można je pod pewnymi warunkami zaskarżyć (Trybunał Federalny – BGH, wyrok z dnia 22 stycznia 2004 r. – IX ZR 39/03).

W chwili wszczęcia postępowania dłużnik traci zdolność procesową, która przechodzi na syndyka, odtąd z urzędu uprawnionego do działania jako strona w postępowaniu. Syndyk może zatem dochodzić wierzytelności wchodzących w skład masy upadłości we własnym imieniu.

8 Jaki skutek wywiera postępowanie upadłościowe na dalsze rozpoznanie sprawy sądowej zawisłej w momencie wszczęcia postępowania upadłościowego?

Ponieważ niewypłacalny dłużnik chwili wszczęcia postępowania traci zdolność procesową, toczące się już postępowanie dotyczące masy upadłości ulega początkowo zawieszeniu (§ 240 zdanie pierwsze kodeksu postępowania cywilnego – Zivilprozessordnung, ZPO).

Jeżeli dłużnik aktywnie uczestniczy w jakimś postępowaniu (przykładowo przed sądem toczy się sprawa, w której dłużnik jest powodem lub w której kwestionuje on stwierdzone już tytułem wykonawczym roszczenie), syndyk może doprowadzić do wznowienia tego postępowania lub tego zaniechać (§ 85 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Jeżeli podejmie on spór, postępowanie toczy się dalej. Jeżeli tego zaniecha z tym skutkiem, że dany przedmiot ulega wyłączeniu z masy upadłości, postępowanie może zostać podjęte zarówno przez dłużnika, jak i pozwanego (§ 85 ust. 2 InsO).

Jeżeli dłużnik jest stroną pozwaną, należy dokonać następującego rozróżnienia: jeżeli w chwili wszczęcia postępowania toczy się już spór w sprawie wierzytelności objętej postępowaniem w sprawie niewypłacalności, wierzytelność tę należy zgłosić w celu wpisania jej do tabeli wierzytelności (zob. § 87 InsO). Jeżeli syndyk lub wierzyciel niewypłacalnego dłużnika się temu sprzeciwi, ustalanie wierzytelności należy kontynuować poprzez wznowienie zawieszonego postępowania spornego (§ 180 ust. 2 InsO).

Natomiast jeżeli mamy do czynienia z wierzytelnością nieobjętą postępowaniem w związku z niewypłacalnością, lecz są to na przykład roszczenia o wyłączenie z masy upadłości lub zobowiązania masy upadłości, postępowanie może zostać wznowione zarówno przez syndyka, jak i przeciwną stronę sporu (§ 86 InsO).

9 Czym charakteryzuje się co do zasady udział wierzycieli w postępowaniu upadłościowym?

Jak wyjaśniono już we wprowadzeniu, ustawa o postępowaniu w związku z niewypłacalnością przyznaje wierzycielom znaczny wpływ na przebieg postępowania. Wierzyciele wykonują swoje uprawnienia za pośrednictwem zgromadzenia wierzycieli (*Gläubigerversammlung*, §§ 74 i nast. InsO) lub rady wierzycieli (*Gläubigerausschuss*), która może zostać ewentualnie powołana podczas zgromadzenia wierzycieli (§§ 68 i nast. InsO). Podczas gdy zgromadzenie wierzycieli jest organem centralnym, za pośrednictwem którego wierzyciele podejmują decyzje, rada wierzycieli jest organem nadzorczym wierzycieli. Zgromadzenie wierzycieli zwołuje sąd (§ 74 ust. 1 zdanie pierwsze InsO), który również je prowadzi (§ 76 ust. 1 InsO). Uprawnieni do uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli są wszyscy wierzyciele uprawnieni do odrębnego zaspokojenia, wszyscy wierzyciele niewypłacalnego dłużnika, syndyk, członkowie rady wierzycieli oraz dłużnik (§ 74 ust. 1 zdanie drugie InsO). Uchwały zgromadzenia wierzycieli są zawsze podejmowane większością zwykłą, przy czym większość ustala się nie na podstawie liczby głosów, lecz na podstawie sumy wierzytelności przysługujących głosującym wierzycielom (§ 76 ust. 2 InsO). Jeżeli dane przedsiębiorstwo przekracza określone kryteria wielkości, sąd powołuje tymczasową radę wierzycieli nawet jeszcze przed wszczęciem postępowania w związku z niewypłacalnością (§ 22a InsO). Rada ta uczestniczy w powoływaniu syndyka oraz współdecyduje w sprawie ustanowienia zarządu własnego dłużnika (§§ 56a i 270b ust. 3 InsO).

Znaczenie zgromadzenia wierzycieli znajduje odzwierciedlenie w fakcie, że decyduje ono o toku postępowania, w szczególności o sposobie spieniężenia majątku dłużnika. Pozostałe obowiązki zgromadzenia wierzycieli obejmują:

wybór innego syndyka (§ 57 zdanie pierwsze InsO);

nadzór nad syndykiem (§§ 66, 79 i 197 ust. 1 pkt 1 InsO);

przyjmowanie uchwał o zakończeniu działalności przedsiębiorstwa lub o jej kontynuowaniu (§ 157 InsO);

zatwierdzanie niektórych czynności prawnych syndyka o szczególnym znaczeniu (§ 160 ust. 1 InsO).

10 W jaki sposób zarządca może wykorzystać aktywa masy upadłości dłużnika lub nimi rozporządzać?

Jeżeli chodzi o uprawnienia syndyka w odniesieniu do przedmiotów wchodzących w skład masy upadłości, zobacz odpowiedź na pytanie: „Jakie uprawnienia przysługują odpowiednio dłużnikowi i zarządcy?”.

11 Jakie wierzytelności mogą być zgłoszone do masy upadłości dłużnika oraz w jaki sposób traktuje się roszczenia powstałe po wszczęciu postępowania upadłościowego?

Wierzyciele uprawnieni do wyłączenia

Wierzyciele uprawnieni do wyłączenia (*aussonderungsberechtigte Gläubiger*) są to wierzyciele, którym przysługuje roszczenie o wyłączenie określonego przedmiotu z masy upadłości zgodnie z prawem rzeczowym lub osobistym (§ 47 zdanie pierwsze InsO). Wierzyciele uprawnieni do wyłączenia nie są wierzycielami niewypłacalnego dłużnika, a zatem nie muszą zgłaszać swoich wierzytelności w celu ich wpisania do tabeli wierzytelności, ale mogą ich dochodzić w drodze powództwa wytoczonego zgodnie z przepisami ogólnymi (§ 47 zdanie drugie InsO). Wytaczają oni jednak powództwo nie przeciwko

dłużnikowi, ale przeciwko syndykowi, który z urzędu jest w postępowaniu stroną. Uprawnienie do wyłączenia może w szczególności wynikać z tytułu własności [o ile nie jest to nabycie własności na podstawie przeniesienia przez dłużnika rzeczy na zabezpieczenie roszczenia, bo taka własność przyznaje właścicielowi tylko uprawnienie do odrębnego zaspokojenia (§ 51 pkt 1 InsO)] lub ze zwykłego zastrzeżenia własności, ale również z obligacyjnego roszczenia o zwrot rzeczy do masy upadłości (np. wynajmującego względem najemcy).

Wierzyciele uprawnieni do odrębnego zaspokojenia

Wierzyciele uprawnieni do odrębnego zaspokojenia (*absonderungsberechtigte Gläubiger*) to wierzyciele uprawnieni do zaspokojenia w pierwszej kolejności ze spieniężenia należącego do masy upadłości przedmiotu. Wierzyciele ci nie biorą udziału w zatwierdzaniu wierzytelności, lecz mają status uprzywilejowania, ponieważ wolno im zaspokoić się z każdego składnika majątku przed pozostałymi wierzycielami zajmującymi niższą pozycję lub przed niezabezpieczonymi wierzycielami niewypłacalnego dłużnika. Tylko ewentualna nadwyżka ze spieniężenia danego przedmiotu zostaje włączona do masy upadłości, z której mogą zaspokoić się pozostali wierzyciele. Takie prawo do odrębnego zaspokojenia może wynikać m.in. z praw zastawniczych na nieruchomości, praw zastawniczych na rzeczach ruchomych lub prawa własności rzeczy przeniesionej w celu zabezpieczenia wierzytelności (§§ 49, 50 i 51 InsO).

Jeżeli okaże się, że zyski ze spieniężenia majątku są niewystarczające, a wierzycielowi uprawnionemu do odrębnego zaspokojenia, obok uprawnień rzeczowych, przysługuje roszczenie osobiste wobec dłużnika, wierzyciel taki może wystąpić również o proporcjonalne zaspokojenie jego wierzytelności z masy upadłości, zgłaszając swoje osobiste roszczenie, o ile nie zostało ono zaspokojone, do tabeli wierzytelności (§ 52 zdanie drugie InsO).

Wierzyciele masy upadłości

Wierzytelności wierzycieli masy upadłości (*Massegläubiger*) nie zgłasza się, lecz zaspokaja się je z góry. Zgodnie z § 53 InsO do zobowiązań masy upadłości zalicza się koszty postępowania oraz pozostałe zobowiązania powstałe poprzez czynności syndyka podjęte w związku z przebiegiem tego postępowania po jego wszczęciu (np. roszczenia płacowe pracowników nadal zatrudnionych w przedsiębiorstwie lub roszczenia adwokata, któremu syndyk zlecił sądowe dochodzenie roszczeń). Przyczyną, dla której roszczenia te zaspokajane są w pierwszej kolejności, jest to, że syndyk może prawidłowo prowadzić postępowanie wyłącznie wówczas, gdy ma możliwość zaciągania nowych zobowiązań, których pełne wykonanie jest zapewnione. Ponadto zobowiązania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia masy upadłości, a także określone zobowiązania powstałe w toku tymczasowego postępowania w związku z niewypłacalnością są zobowiązaniami obciążającymi masę upadłości.

Wierzyciele niewypłacalnego dłużnika

W zatwierdzaniu wierzytelności biorą udział wyłącznie wierzyciele niewypłacalnego dłużnika (*Insolvenzgläubiger*) (§ 174 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Zgodnie z § 38 InsO wierzyciele to wszyscy wierzyciele osobiści, którzy w chwili wszczęcia postępowania mają uzasadnione roszczenia majątkowe wobec dłużnika. Wierzytelności wierzycieli niewypłacalnego dłużnika podlegających zaspokojeniu w dalszej kolejności (*nachrangige Insolvenzgläubiger*), o których mowa w § 39 ust. 1 InsO, muszą zostać zgłoszone wyłącznie wówczas, jeżeli sąd wezwał oddzielnie do ich zgłaszania (§ 174 ust. 3 zdanie pierwsze InsO). Wierzytelności te zaspokaja się po zaspokojeniu wszystkich pozostałych wierzytelności wierzycieli niewypłacalnego dłużnika. Chodzi tu np. o odsetki narosłe od chwili wszczęcia postępowania oraz odsetki za zwłokę dotyczące wierzytelności wierzycieli niewypłacalnego dłużnika lub kary finansowe.

12 Jakie zasady obowiązują przy zgłaszaniu, weryfikacji i uznaniu wierzytelności?

Wierzytelności należy zgłaszać syndykowi na piśmie w terminie określonym przez sąd w postanowieniu o wszczęciu postępowania, wskazując podstawę i kwotę wierzytelności oraz załączając odpisy dokumentów, z których wierzytelność wynika (§ 174 ust. 1 zdanie pierwsze i drugie oraz § 174 ust. 2 InsO). Sąd uwzględni jednak wierzytelność również w przypadku niedotrzymania terminu na jej zgłoszenie (§ 177 InsO). Niezależnie od tego, czy dana wierzytelność ma charakter cywilnoprawny czy publicznoprawny (np. zobowiązania podatkowe), należy zgłosić wszystkie wierzytelności.

W odniesieniu do wierzycieli zagranicznych stosuje się następujące szczególne zasady: Zgodnie z art. 55 unijnego rozporządzenia w sprawie postępowania upadłościowego wierzyciele zagraniczni mogą zgłaszać wierzytelności, korzystając ze standardowego formularza. Wierzytelności można zgłaszać w jednym z języków urzędowych instytucji Unii. Wierzyciel może jednak zostać zobowiązany do dostarczenia tłumaczenia swojego zgłoszenia na język urzędowy państwa członkowskiego, w którym wszczęto postępowanie lub na inny dopuszczony przez to państwo język. Co do zasady wierzytelności muszą zostać zgłoszone w terminie wyznaczonym w prawie państwa, w którym wszczęto postępowanie. W przypadku wierzyciela zagranicznego termin ten nie może być krótszy niż 30 dni od daty publikacji postanowienia o wszczęciu postępowania w związku z niewypłacalnością w rejestrze upadłości państwa, w którym wszczęto to postępowanie.

Każdą wierzytelność, która spełnia minimalne wymogi formalne zgłoszenia, syndyk ma obowiązek wpisać do tabeli wierzytelności (*Tabelle*). Na tym etapie postępowania nie weryfikuje się wierzytelności pod względem merytorycznym. Weryfikację wierzytelności według ich kwoty i kolejności zaspokojenia przeprowadza się dopiero w terminie sprawdzenia, który również określa sąd (§ 176 zdanie pierwsze InsO). Jeżeli w terminie sprawdzenia ani syndyk, ani żaden z wierzycieli niewypłacalnego dłużnika nie wnieśli sprzeciwu albo taki sprzeciw został oddalony, wierzytelność uznaje się za zatwierdzoną, a wierzyciel jest uprawniony do procentowego udziału w zyskach ze spieniężenia masy upadłości. Choć sprzeciw dłużnika nie stoi na przeszkodzie zatwierdzeniu zgłoszonej wierzytelności (§ 178 ust. 1 zdanie drugie InsO), sprzeciw taki uniemożliwia w tym przypadku wierzycielowi niewypłacalnego dłużnika prowadzenie egzekucji z wpisu do tabeli. Aby wyegzekwować tę wierzytelność, wierzyciel musi wytoczyć powództwo przeciwko niewypłacalnemu dłużnikowi (§ 201 ust. 2 zdanie pierwsze InsO).

Natomiast w przypadku wniesienia sprzeciwu przez syndyka lub innego wierzyciela niewypłacalnego dłużnika w terminie sprawdzenia wierzyciel może dochodzić jej zatwierdzenia przeciwko temu, kto względem tej wierzytelności zgłosił sprzeciw (§ 179 ust. 1 InsO). Wierzyciel taki będzie jednak uprawniony do zaspokojenia się z zysków ze spieniężenia wyłącznie wówczas, gdy sąd w postępowaniu zgodnie z §§ 180 i nast. InsO prawomocnie ustalił istnienie spornej wierzytelności. Przed podziałem zysków syndyk sporządza listę podziału (*Verteilungsverzeichnis*) (§ 188 InsO). W terminie dwóch tygodni od dnia publicznego ogłoszenia listy podziału wierzyciel musi wykazać, że wytoczył powództwo o ustalenie wierzytelności (§ 189 ust. 1 InsO). Jeżeli nie wywiąże się z tego obowiązku, jego wierzytelność nie jest brana pod uwagę przy podziale zysków, nawet w przypadku, gdyby w międzyczasie wierzytelność ta została prawomocnie ustalona (§ 189 ust. 3 InsO). Jeżeli dowód zostanie przedstawiony we właściwym czasie, udział przypadający na wierzytelność zatrzymuje się przy podziale dopóty, dopóki trwa postępowanie przed sądem (§ 189 ust. 2 InsO). Jeżeli powództwo o ustalenie wierzytelności zostanie prawomocnie oddalone, zatrzymany udział dzieli się między pozostałych wierzycieli niewypłacalnego dłużnika. Jeżeli w odniesieniu do kwestionowanej wierzytelności istnieje już wykonalny tytuł egzekucyjny, to sprzeciw musi wnieść kwestionujący wierzytelność, a nie zgłaszający ją wierzyciel (§ 179 ust. 2 InsO). Wyrok ustalający wierzytelność lub podtrzymujący sprzeciw jest skuteczny nie tylko między stronami; wiąże on syndyka i wszystkich wierzycieli niewypłacalnego dłużnika (§ 183 ust. 1 InsO).

Wierzyciele niewypłacalnego dłużnika, którzy nie zgłosili swojej wierzytelności w celu jej wpisania do tabeli wierzytelności, nie mogą brać udziału w zyskach ze spieniężenia ani dochodzić swojej wierzytelności w żaden inny sposób (§ 87 InsO). Powództwa o zapłatę kierowane przeciwko syndykowi podlegają odrzuceniu jako niedopuszczalne.

13 Jakie zasady obowiązują przy podziale funduszy masy upadłości? W jaki sposób ustala się hierarchę roszczeń i praw wierzycieli?

O ile w planie dotyczącym niewypłacalności nie postanowiono inaczej, syndyk spienięża majątek wchodzący w skład masy upadłości, aby przekształcić tę masę w środki pieniężne do podziału między wierzycieli. O sposobie spieniężenia masy upadłości decyduje sam syndyk, mając na celu maksymalizację

zysków. W grę wchodzić może sprzedaż przedsiębiorstwa dłużnika lub poszczególnych jego zakładów w całości lub dokonanie podziału przedsiębiorstwa i sprzedaż osobno poszczególnych przedmiotów wchodzących w skład majątku.

Zanim dojdzie do podziału zysków pomiędzy wierzycieli niewypłacalnego dłużnika, należy zaspokoić wierzytelności wierzycieli uprawnionych do odrębnego zaspokojenia i wierzycieli masy upadłości. Podziału zysków dokonuje się zgodnie z listą podziału (*Verteilungsverzeichnis*, § 188 InsO), którą syndyk sporządza w oparciu o tabelę wierzytelności (§ 175 InsO). Lista podziału musi obejmować wszystkie wierzytelności, które należy wziąć pod uwagę przy podziale. Następnie syndyk dokonuje podziału zysków pomiędzy wierzycieli proporcjonalnie do kwoty przysługujących im wierzytelności. Wierzycieli niewypłacalnego dłużnika podlegających zaspokojeniu w dalszej kolejności zaspokajają się dopiero po całkowitym zaspokojeniu wszystkich wierzycieli niewypłacalnego dłużnika. Ponieważ szanse tych wierzycieli na zaspokojenie są niewielkie, zgłaszają oni swoje wierzytelności wyłącznie na osobne wezwanie sądu (§ 174 ust. 3 InsO).

Podział środków zazwyczaj nie następuje dopiero po zakończeniu spieniężenia masy upadłości. Wcześniej świadczyć można tzw. płatności zaliczkowe, jeżeli w masie upadłości znajdują się wystarczające środki pieniężne (§ 187 ust. 2 zdanie pierwsze InsO). Po spieniężeniu masy upadłości ma miejsce podział końcowy (§ 196 ust. 1 InsO). Jego przeprowadzenie wymaga zgody sądu (§ 196 ust. 2 InsO). Jeżeli wierzytelności wszystkich wierzycieli niewypłacalnego dłużnika (uwzględniając wierzycieli niewypłacalnego dłużnika podlegających zaspokojeniu w dalszej kolejności) mogą zostać pokryte w pełnej wysokości (co w praktyce zdarza się rzadko), syndyk obowiązany jest wydać dłużnikowi pozostałą nadwyżkę (§ 199 zdanie pierwsze InsO).

Jeżeli wierzyciel jest uprawniony do wierzytelności zabezpieczonej względem jednego z przedmiotów należących do masy upadłości, a osiągnięte zyski nie są wystarczające do pełnego zaspokojenia, wierzyciel taki może zgłosić dodatkową wierzytelność osobistą do tabeli wierzytelności, ale wyłącznie w zakresie, w jakim nie doszło do zaspokojenia jego wierzytelności zabezpieczonej (alternatywnie wierzyciel może zrzec się swego uprawnienia do odrębnego zaspokojenia i zamiast tego zgłosić przeciwko dłużnikowi wierzytelność osobistą w celu wpisania jej do tabeli wierzytelności w pełnej wysokości) (§ 52 zdanie drugie InsO).

Jeżeli wierzytelność wierzyciela posiadającego zabezpieczenie rzeczowe względem dłużnika zostanie zaspokojona przez osobę trzecią, wstępuje ona automatycznie w prawa szczególnie zabezpieczonego wierzyciela. Jednakże w niektórych przypadkach do przelewu wierzytelności może dojść na podstawie przepisów ustawy lub w drodze czynności prawnej. Nie stanowi to jakiegokolwiek cechy charakterystyczne postępowania w związku z niewypłacalnością, lecz wynika z przepisów ogólnych. Przykładowo, jeżeli wierzyciel posiada zabezpieczenie rzeczowe, a jego wierzytelność zostanie zaspokojona nie przez dłużnika, ale przez osobę trzecią będącą poręczycielem niewypłacalnego dłużnika, wierzytelność wierzyciela względem dłużnika przechodzi z mocy prawa na poręczyciela (§ 774 ust. 1 zdanie pierwsze kodeksu cywilnego – *Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB). Jeżeli chodzi o zabezpieczenia akcesoryjne, takie jak np. hipoteka lub prawa zastawnicze, kodeks stanowi wprost, że takie zabezpieczenia przechodzą na poręczyciela (§§ 412 i 401 kodeksu). Jeżeli chodzi o zabezpieczenia nieakcesoryjne, na przykład dług gruntowy zabezpieczający, takie zabezpieczenia nie przechodzą wprawdzie na poręczyciela z mocy prawa. Zgodnie jednak z §§ 412 i 401 kodeksu cywilnego wierzyciel posiadający wierzytelność na podstawie porozumienia jest jednak przez analogię zobowiązany do przeniesienia zabezpieczeń nieakcesoryjnych na poręczyciela, chyba że strony uzgodniły inaczej. Poręczyciel wstępuje wówczas na miejsce wierzyciela zabezpieczonego rzeczowo wierzyciela.

14 Jakie są przesłanki oraz skutki zakończenia postępowania upadłościowego (w szczególności w drodze układu)?

Postępowanie zwykłe

Po dokonaniu podziału końcowego postępowanie w związku z niewypłacalnością uchyła się (§ 200 ust. 1 InsO). Postanowienie o uchyleniu postępowania podlega ogłoszeniu. Z chwilą uchylenia postępowania prawo do zarządzania i rozporządzania majątkiem wchodzącym w skład masy upadłości powraca do dłużnika.

Po uchyleniu postępowania wierzyciele niewypłacalnego dłużnika mogą dochodzić swoich pozostałych wierzytelności od dłużnika w zasadzie bez ograniczeń, ponieważ wierzytelność wygasa tylko do wysokości wypłaconego udziału. Jeżeli chodzi o prowadzenie egzekucji niezaspokojonej części wierzytelności, § 201 ust. 2 InsO stanowi, że wierzyciele niewypłacalnego dłużnika mogą egzekwować z wpisu do tabeli wierzytelności, jak z wykonanego wyroku, o ile wierzytelność została zatwierdzona, a dłużnik w terminie sprawdzenia jej nie zakwestionował. Jednocześnie, jak *a contrario* wynika z treści § 201 ust. 2 InsO, w pozostałych przypadkach wierzyciel musi dochodzić swojej wierzytelności, wytaczając dłużnikowi stosowne powództwo.

W przypadku osób fizycznych zastosowanie ma wyjątek. Mogą one wystąpić z wnioskiem o zwolnienie z reszty zadłużenia (*Restschuldbefreiung*, §§ 201 ust. 3, § 286 i nast. InsO). Zwolnienie z reszty zadłużenia może zasadniczo zostać przyznane po upływie trzyletniego okresu próby, w trakcie którego dłużnik jest zobowiązany do przeniesienia całości podlegających zajęciu uzyskanych dochodów na powiernika (*Treuhänder*); zwolnienie wiąże wszystkich wierzycieli niewypłacalnego dłużnika, w tym tych, którzy nie zgłosili swoich wierzytelności (§ 301 ust. 1 InsO). Oznacza to, że wierzyciele niewypłacalnego dłużnika bezpowrotnie tracą możliwość dochodzenia swoich wierzytelności od dłużnika (nie dotyczy to jednak wierzytelności, o których mowa w § 302 InsO i w odniesieniu do których nie przewiduje się możliwości udzielenia zwolnienia z pozostałego zadłużenia).

Osoba prawna, której majątek objęty został postępowaniem w związku z niewypłacalnością i która nie posiada już majątku, zostaje automatycznie wykreślona z rejestru handlowego i przestaje istnieć.

Postępowanie w przedmiocie realizacji planu dotyczącego niewypłacalności

Postępowanie w przedmiocie realizacji planu dotyczącego niewypłacalności umożliwia wierzycielom uprawnionym do odrębnego zaspokojenia i wierzycielom niewypłacalnego dłużnika uregulowanie w planie dotyczącym niewypłacalności w sposób autonomiczny, odmienny od regulacji ustawowych, kwestii związanych ze spieniężeniem masy upadłości, jej podziałem wśród zainteresowanych, ukształtowaniem postępowania oraz odpowiedzialnością dłużnika po zakończeniu postępowania w związku z niewypłacalnością (§ 217 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Nie należy utożsamiać ze sobą pojęć przywrócenia rentowności i planu dotyczącego niewypłacalności. Plan ten ma co prawda zasadnicze znaczenie w procesie uzdrawiania przedsiębiorstwa, ale może być również podstawą przeprowadzenia likwidacji przedsiębiorstwa, np. poprzez określenie odmiennie aniżeli w ustawie warunków spieniężenia masy upadłości oraz jej podziału wśród zainteresowanych.

Oprócz możliwości uzyskania zwolnienia z reszty zadłużenia plan dotyczący niewypłacalności oferuje dłużnikowi możliwość przegłosowywania wierzycieli zachowujących się obstrukcyjnie. Zgodnie bowiem z § 245 InsO pod pewnymi warunkami można uznać, że zgoda głosującej grupy została udzielona, nawet jeżeli nie osiągnięto wymaganych większości.

Plan dotyczący niewypłacalności może przedstawić zarówno syndyk, jak i dłużnik (§ 218 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Plan składa się z części opisowej (*darstellender Teil*) oraz części regulacyjnej (*gestaltender Teil*) (§ 219 zdanie pierwsze InsO). Część opisowa zawiera opis środków, które już zastosowano po wszczęciu postępowania w związku z niewypłacalnością, oraz środków, które należy jeszcze podjąć, aby ustalić podstawę planowanego sposobu uregulowania praw zainteresowanych stron (§ 220 ust. 1 InsO). W części regulacyjnej określa się, w jaki sposób należy zmienić sytuację prawną zainteresowanych (§ 221 zdanie pierwsze InsO). Zgodnie z § 217 zdanie drugie InsO, jeżeli dłużnik nie jest osobą fizyczną, plan dotyczący niewypłacalności może również obejmować prawa z tytułu członkostwa i udziały w kapitale własnym spółki będącej dłużnikiem. W § 225a ust. 2 InsO przewidziano możliwość zamiany długu na udziały w kapitale własnym, aby przekształcić wierzytelności wierzycieli w udziały w kapitale własnym dłużnika podlegającego przepisom prawa spółek. Szczególnie interesujący jest tu mechanizm głosowania przewidziany w §§ 243 i nast. InsO. W części regulacyjnej planu dotyczącego niewypłacalności najpierw ustanawia się różne głosujące grupy. Plan zostaje przyjęty wyłącznie wówczas, gdy zostanie zatwierdzony przez większość

głosujących wierzycieli w każdej z grup (większość wierzycieli), a suma roszczeń przysługujących wierzycielom głosującym za przewyższa połowę całkowitej kwoty roszczeń wszystkich głosujących wierzycieli (większość całkowitej sumy). Pod pewnymi warunkami zgodnie z ustawą uznaje się jednak, że głosujące grupy wyraziły zgodę, nawet jeżeli nie osiągnięto niezbędnych większości (§ 245 InsO). Celem tego tzw. zakazu obstrukcji (*Obstruktionsverbot*) jest uniemożliwienie poszczególnym wierzycielom lub właścicielom udziałów blokowania realizacji planu. Zgodnie z § 247 InsO również dłużnik musi wyrazić zgodę na plan. Jego sprzeciw nie będzie jednak brany pod uwagę, jeżeli jest mało prawdopodobne, by w wyniku realizacji planu dłużnik uzyskał gorszą pozycję niż bez przyjęcia planu, oraz jeżeli żaden z wierzycieli nie otrzyma wartości gospodarczej przekraczającej pełną sumę jego wierzytelności.

Po przyjęciu przez zainteresowanych planu dotyczącego niewypłacalności oraz wyrażeniu przez dłużnika zgody plan zostaje zatwierdzony przez sąd. Sąd zatwierdza plan dotyczący niewypłacalności, jeżeli uwzględni on wszystkie kluczowe przepisy postępowania dotyczące planu oraz żaden z wierzycieli lub właścicieli udziałów nie sprzeciwił się, twierdząc, że po wprowadzeniu planu będzie traktowany gorzej niż byłby traktowany bez przyjęcia planu (§ 251 InsO). Aby zapobiec zablokowaniu planu w wyniku zgłoszenia takiego sprzeciwu, w części regulacyjnej planu mogą zostać zapewnione środki na wypadek wykazania przez zainteresowanego, iż jego sytuacja ulegnie pogorszeniu (§ 251 ust. 3 InsO).

Uchwałę o przyjęciu planu można zaskarżyć jedynie w ograniczonym zakresie (§ 253 InsO).

Jeżeli zatwierdzenie planu dotyczącego niewypłacalności stało się prawomocne, a plan nie stanowi inaczej, sąd uchyła postępowanie w związku z niewypłacalnością (§ 258 ust. 1 InsO). Prawo do rozporządzania majątkiem powraca do dłużnika. Wraz z prawomocnością zatwierdzenia planu dotyczącego niewypłacalności realizują się określone w części regulacyjnej skutki dla i przeciwko wszystkim uczestnikom, niezależnie od tego, czy zgłosili oni swoje wierzytelności jako wierzyciele niewypłacalnego dłużnika, czy też zakwestionowali plan jako zainteresowani (§ 254b InsO). Oznacza to, że zrzeczenie się, zawieszenie itp. przewidziane w planie dotyczącym niewypłacalności stają się *ipso iure* skuteczne, bez potrzeby składania odrębnego oświadczenia woli (§ 254a ust. 1 InsO). Plan dotyczący niewypłacalności co do zasady nie narusza praw wierzycieli niewypłacalnego dłużnika wobec osób trzecich. Jeżeli w planie przewidziano taką możliwość, dopuszcza się zastosowanie wyjątku w odniesieniu do specjalnego zabezpieczenia wewnątrzgrupowego (*gruppeninterne Drittsicherheiten*) udzielonego na rzecz wierzyciela przez przedsiębiorstwo powiązane z dłużnikiem w rozumieniu § 15 ustawy o spółkach kapitałowych (Aktengesetz – AktG) (np. spółka zależna) (§ 217 ust. 2 i § 223a InsO).

Aby zapewnić spełnienie przez dłużnika obowiązków nałożonych na niego w planie dotyczącym niewypłacalności, plan może przewidywać sprawowanie kontroli dłużnika przez syndyka. W okresie sprawowania kontroli syndyk ma obowiązek informować raz do roku sąd oraz radę wierzycieli, o ile została ona ustanowiona o stanie obecnym i perspektywach wykonania planu dotyczącego niewypłacalności (§ 261 ust. 2 zdanie pierwsze InsO).

Niezależnie od wprowadzenia takiej kontroli, realizację planu przez dłużnika zapewnić ma przewidziana w § 255 InsO tzw. „klauzula ożywienia” (*Wiederauflebensklausel*). Jeżeli na podstawie części regulacyjnej planu wierzytelności wierzycieli niewypłacalnych dłużników odroczone lub częściowo umorzono, wówczas, zgodnie z tym przepisem, takie odroczenie lub umorzenie jest nieważne dla wierzyciela, w stosunku do którego dłużnik znajduje się w znacznej złoce we wdrażaniu planu (§ 255 ust. 1 InsO). Ta sama zasada ma zastosowanie do wszystkich wierzycieli niewypłacalnego dłużnika, jeżeli na etapie wdrażania planu wszczęto nowe postępowanie w związku z niewypłacalnością obejmujące majątek dłużnika (§ 255 ust. 2 InsO). Na podstawie prawomocnie zatwierdzonego planu w połączeniu z wpisem do tabeli wierzyciele niewypłacalnego dłużnika, których wierzytelności zostały ustalone, a dłużnik w terminie sprawdzenia ich nie zakwestionował, mogą prowadzić egzekucję jak z wykonanego wyroku (§ 257 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Jeżeli plan dotyczący niewypłacalności ma służyć przywróceniu rentowności przedsiębiorstwa, często konieczne okazuje się finansowanie tego procesu kredytem. Aby w takiej sytuacji zabezpieczyć podmioty finansujące, w części regulacyjnej planu dotyczącego niewypłacalności można określić ramy kredytowe na potrzeby tego finansowania (§ 264 InsO). O ile wierzytelność nowego kredytodawcy mieści się w tych ramach, to zgodnie z porozumieniem dotyczącym takich ram kredytowych w nowym postępowaniu w związku z niewypłacalnością wierzytelności wierzycieli niewypłacalnego dłużnika zaspokajane będą w dalszej kolejności w stosunku do wierzytelności nowego kredytodawcy.

Postępowanie w sprawie realizacji planu umożliwia dłużnikowi uzyskanie zwolnienia z reszty zadłużenia niezależnie od wyżej opisanego postępowania w sprawie takiego zwolnienia. W ustawie wskazano, że jeżeli plan dotyczący niewypłacalności nie stanowi inaczej, dłużnicy po przewidzianym w części regulacyjnej planu zaspokojeniu swoich wierzycieli zostają zwolnieni z pozostałych swoich zobowiązań wobec tych wierzycieli (§ 227 ust. 1 InsO).

15 Jakie prawa przysługują wierzycielom po zakończeniu postępowania upadłościowego?

Szczegółowe informacje o prawach wierzycieli po zakończeniu postępowania można znaleźć w odpowiedzi na pytanie: „Jakie są przesłanki oraz skutki zakończenia postępowania upadłościowego (w szczególności w drodze układu)?”.

16 Kto ponosi koszty postępowania upadłościowego łącznie z poniesionymi wydatkami?

Zgodnie z prawem niemieckim z masy upadłości koszty postępowania w związku z niewypłacalnością pokrywa się przed zaspokojeniem wierzytelności przysługujących wierzycielom niewypłacalnego dłużnika jako zobowiązania obciążające masę upadłości (§ 53 InsO). Zgodnie z § 54 InsO koszty postępowania w związku z niewypłacalnością obejmują koszty sądowe postępowania, jak również wynagrodzenie i wydatki syndyka tymczasowego, syndyka oraz członków rady wierzycieli.

17 Jakie są zasady dotyczące nieważności, zaskarżania lub względnej bezskuteczności czynności prawnych dokonanych ze szkodą dla ogółu wierzycieli?

Nabywanie przedmiotów należących do masy upadłości po wszczęciu postępowania w związku z niewypłacalnością jest co do zasady bezskuteczne. Służyć ma to przeciwdziałaniu pogarszania sytuacji wierzycieli. Natomiast nabywanie przed wszczęciem postępowania przedmiotów, które po jego wszczęciu należałyby do masy upadłości jest zasadniczo skuteczne, jednak może być pod pewnymi warunkami zaskarżalne.

Ponieważ z chwilą wszczęcia postępowania prawo dłużnika do rozporządzania swoim majątkiem przechodzi na syndyka, rozporządzenia przedmiotami należącym do masy upadłości dokonane przez dłużnika po wszczęciu postępowania są co do zasady całkowicie bezskuteczne (najważniejszy wyjątek stanowi nabycie w dobrej wierze nieruchomości, które może być jednak zaskarżone) (§ 81 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). Ponadto, jeżeli dłużnik dokonał rozporządzenia przedmiotem majątkowym należącym do masy upadłości przed wszczęciem postępowania, ale skutki tego wystąpiły dopiero później, to takie nabycie co do zasady nie jest możliwe (§ 91 ust. 1 InsO) (najważniejszy wyjątek stanowi nabycie nieruchomości, § 91 ust. 2 InsO). Również zabezpieczenia uzyskane w ciągu ostatniego miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku o wszczęcie postępowania lub po złożeniu takiego wniosku stają się z chwilą wszczęcia tego postępowania bezskuteczne (§ 88 ust. 1 InsO).

Jak wynika z §§ 129 i nast. InsO, nabycie przedmiotu należącego do masy upadłości przed wszczęciem postępowania – w przeciwieństwie do nabycia po jego wszczęciu – jest co do zasady skuteczne, ale może być przy spełnieniu określonych przesłanek zaskarżone. Dzięki możliwości zaskarżania takich czynności prawo dotyczące niewypłacalności może dobrze spełniać swoje funkcje, ponieważ umożliwia ono syndykowi zapobieganie odpływowi majątku dłużnika przed wszczęciem postępowania. Możliwość ta wydatnie służy powiększaniu masy upadłości i tym samym pozwala przyczynić się do tego, by prawo dotyczące niewypłacalności mogło spełnić swoje podstawowe zadanie, tj. zagwarantować wierzycielom zaspokojenie w ramach postępowania w równym stopniu oraz zapobiegać uprzywilejowanemu traktowaniu poszczególnych z nich. Jeżeli syndyk skutecznie zaskarży daną czynność, wówczas ten, kto osiągnął w wyniku jej dokonania korzyść, musi zwrócić wszystko, co uzyskał, a co zostało z masy na podstawie tej czynności odjęte. Jeśli nie jest możliwy zwrot w naturze, syndyk ma obowiązek wypłaty odszkodowania. Syndyk może zrealizować roszczenie o zwrot na drodze sądowej oraz podnosić sprzeciw wobec ewentualnych wzajemnych roszczeń wierzyciela. Jeżeli odbiorca zaskarżonego świadczenia uzyskaną korzyść zwróci jego wierzytelność ożywa ponownie (§ 144 InsO).

Aby dana czynność prawna mogła zostać zaskarżona, musi być spełniona przesłanka jej dokonania przed wszczęciem postępowania w związku z niewypłacalnością oraz z zamiarem pokrzywdzenia wierzycieli niewypłacalnego dłużnika (§ 129 InsO), a ponadto musi wystąpić jedna z przesłanek określonych w §§ 130–136 InsO. Przedmiotem zaskarżenia może być każda czynność prawna, a zatem każde wywołujące skutki prawne działanie (również zaniechanie, § 129 ust. 2 InsO) (tak Trybunał Federalny w wyroku z dnia 12 lutego 2004 r. – sygn. IX ZR 98/03 – pkt 12). O ile ustawa nie stanowi inaczej, nie ma znaczenia, czy takiej czynności prawnej dokonał dłużnik. Ponadto nie ma również znaczenia, czy chodzi o skutki prawne wynikające z umowy czy z ustawy (tak Trybunał Federalny w wyroku z dnia 7 maja 2013 r. – sygn. IX ZR 191/12 – pkt 6).

Zaskarżenie danej czynności uzasadniają w szczególności:

nieodpłatne świadczenia dłużnika, chyba że dane świadczenie zostało dokonane wcześniej niż cztery lata przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania w związku z niewypłacalnością (§ 134 InsO);

dokonane przez dłużnika czynności prawne w ciągu ostatnich dziesięciu lat przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania z zamiarem pokrzywdzenia wierzycieli, jeżeli druga strona wiedziała o zamiarze dłużnika (§ 133 InsO); okres ten wynosi zaledwie cztery lata, jeżeli czynność umożliwiła drugiej stronie udzielenie gwarancji lub dokonanie spłaty;

czynności prawne dłużnika bezpośrednio krzywdzące wierzycieli, dokonane w ciągu ostatnich trzech miesięcy przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania, jeżeli w chwili dokonania czynności prawnej dłużnik był już niewypłacalny, a druga strona w tym czasie o jego niewypłacalności wiedziała (§ 132 ust. 1 pkt 1 InsO);

czynności prawne, na mocy których przyznano wierzycielowi niewypłacalnego dłużnika zabezpieczenie lub zaspokojenie, których nie może już żądać, jeżeli danej czynności dokonano w ostatnim miesiącu poprzedzającym złożenie wniosku o wszczęcie postępowania (§ 131 ust. 1 pkt 1 InsO);

czynności prawne, na mocy których przyznano wierzycielowi niewypłacalnego dłużnika zabezpieczenie lub zaspokojenie, których nie może już żądać, jeżeli danej czynności dokonano w ciągu 3 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o wszczęcie postępowania w związku z niewypłacalnością, przy czym w dniu dokonania takiej czynności dłużnik był niewypłacalny, a druga strona zdawała sobie z tego sprawę (§ 130 ust. 1 pkt 1 InsO).

W powyższych przypadkach zarówno dłużnik, jak i wierzyciel, który odniósł korzyść, mogą ponieść odpowiedzialność karną (§§ 283–283d kodeksu karnego).

Postępowanie w sprawie upadłości konsumenckiej

Postępowanie w sprawie upadłości konsumenckiej (*Verbraucherinsolvenzverfahren*) obejmuje osoby fizyczne, które ani nie prowadzą, ani w przeszłości nie prowadziły samodzielnej działalności gospodarczej, oraz osoby fizyczne, które co prawda zaprzestały prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej, ale ich stosunki majątkowe są przejrzyste oraz w stosunku do których nie istnieją żadne wierzytelności ze stosunku pracy (§ 304 ust. 1 zdanie pierwsze InsO). W przeciwieństwie do zwykłego postępowania w związku z niewypłacalnością prowadzenie postępowania upadłościowego w odniesieniu do konsumenta polega nie na spieniężeniu majątku, lecz na zwolnieniu konsumenta z zadłużenia.

Różnice w tych postępowaniach dotyczą przede wszystkim sytuacji, w której (również) dłużnik złożył wniosek o wszczęcie postępowania. W takim przypadku wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania w związku z niewypłacalnością musi być poprzedzone etapem, którego celem jest zawarcie z wierzycielami pozasądowej ugody w przedmiocie spłaty zadłużenia na podstawie planu (§ 305 ust. 1 pkt 1 InsO). Jeżeli próba osiągnięcia pozasądowej ugody nie powiodła się, wówczas dłużnik może złożyć wniosek o wszczęcie postępowania upadłościowego.

Kolejny etap polega na tym, że po złożeniu wniosku w sprawie wszczęcia postępowania upadłościowego postępowanie to zawiesza się, a sąd umożliwia wierzycielom zawarcie z dłużnikiem ugody na podstawie planu spłaty długów (*Schuldenbereinigungsplan*). Jeżeli plan spłaty długów zostanie przyjęty, wówczas dochodzenie wierzytelności odbywa się według tego planu, który ma takie skutki egzekucyjne jak ugoda sądowa (*Prozessvergleich*) (§ 308 ust. 1 zdanie drugie InsO). Wnioski o wszczęcie postępowania oraz o udzielenie zwolnienia z pozostałego zadłużenia uznaje się za wycofane (§ 308 ust. 2 InsO).

W przypadku braku porozumienia co do planu spłaty zadłużenia następuje wznowienie wszczętego wcześniej postępowania.

Ostatnia aktualizacja: 08/09/2023

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.